

Köszöntőkötet Bényei Miklós tiszteletére

A liber amicorum, a (tudományos) könyvkiadás e szép és különleges műfaja igazán papírra kívánczó kiadványtípus. (Az ezredforduló utáni években természetesen ezen a területen is gazdagodott a formai kínálat a webfestschriftek megjelenésével.) A köszöntőkötetnek nemcsak tartalmában, hanem kivitelezésében is törekednie kell a reprezentativitásra, a nagy hírű kutató, oktató, intézményvezető vagy tudományszervező munkásságához méltó megjelenésre. A Bényei Miklós életműve előtt tisztelgő, *A könyvtártörténettől a jövő internetéig* címet viselő könyv szerkesztőjének, Boda Istvánnak különösen összetett feladat jutott, hiszen az ünnepelt mindegyik szerepben jelentőset alkotott.

Az 1943-ban született Bényei Miklós 1966-ban szerzett történelem–könyvtár szakos diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Ezután 1979-ig a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár munkatársaként dolgozott, ahová tízéves kitérőt követően 1989-ben tért vissza. 1996-tól 2005-ös nyugdíjba vonulásáig az intézmény igazgatóhelyetteseként működött. 1974 óta folyamatosan oktat a Debreceni Egyetemen, 1994 óta az egri tanárképző főiskolán, 1999 óta a debreceni református tanítóképző főiskolán. 1990 és 1998 között a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) Bibliográfiai Szekciójának elnöke, 1998-tól 2007-ig az MKE elnökségi tagja volt. A szakma segítését oktatóként, kutatóként, szak- és szerkesztőbizottságok, illetve a Kovács Máté Alapítvány kuratóriumának tagjaként nyugdíjazása óta is töretlenül folytatja. Mindezek mellett Bényei igen termékeny szerző: hatvanadik születésnapja alkalmából napvilágot látott személyi bibliográfiájának tanúsága szerint 1964 és 2002 között közel ezeregszáz tételenyi írás, szerkesztés, összeállítás, előadás vagy lektorálás fűződik a nevéhez. Mint a tiszteletkötetben közreadott autobiográfiájából kiviláglik, az elmúlt tíz évben több mint kétszáz publikáció jelent meg tőle vagy róla és írásairól, válogatott előadásainak száma pedig megközelíti a hatvanat. *Kossuth Lajos és Debrecen* című értekezésének megvédésével 2008-ban elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia doktori fokozatát. A fontosabb könyvtárszakmai elismerések közül 1998-ban megkapta a Szinnyei József-díjat, 1999-ben pedig a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Emlékérmét. Helyismereti munkásságáért 2005-ben Kertész Gyula-díjjal, honismereti tevékenységéért 2006-ban Bél Mátyás-éremmel, a közgyűjtemények szolgálatáért 2009-ben Széchényi Ferenc-díjjal tüntették ki. Tavaly Debrecenben konferenciával tisztelegtek munkássága előtt.

A Festschrift anyagát három fejezetbe sorolta a szerkesztő, Boda István. Az első a rendszerváltozás utáni hazai könyvtáros- és segédkönyvtáros-képzés történetéből és jelenéből ad szemelvényeket. Bazsa György cikke a debreceni egyetemen folyó informatikus könyvtárosképzésről 1991-ben publikált tanulmányának újra-

közlése. Mostani megjelentetését az indokolja, hogy Boda István a kötet számára megírta a folytatást. Ebből kiderül, hogy a – többek között Bényei Miklós segítségével kidolgozott – tantervben kezdettől fogva kiemelt szerepet kapott az informatika. A „debreceni modellben” inkább az informatikai–informatótechnológiai tárgyakra helyezik a hangsúlyt a hagyományos tudásterületek helyett. Pálvölgyi Mihály, Murányi Péter és Bognárné Lovász Katalin írása a Nyugat-magyarországi Egyetemen folyó könyvtáros-mesterképzési tapasztalatokról ad számot. Szombathelyen 2009 óta információ- és tudásmenedzsment szakirányon tanulhatnak az MA-képzésben részt vevő hallgatók. Az oktatásban eredményesen alkalmazzák a könyvtár szakon négy évtized alatt felhalmozódott képességfejlesztési tapasztalatokat és a neveléstudomány legfrissebb eredményeit. Különösen erős az 1983 óta folyamatos angol szaknyelvi oktatás. Lengyelne Molnár Tünde és Kis-Tóth Lajos az egri könyvtárosképzés két évtizedét vette górcső alá. Itt – az országban egyedülálló módon – 2002 óta távoktatás is folyik. Bár a bolognai rendszer bevezetésekor három (iskolai könyvtáros, információbróker és webpublikátor) szakirány közül választhattak a diákok, ma már világosan látszik, hogy – Debrecenhez hasonlóan – itt is az informatikai jellegű tárgyak fogják meghatározni a képzést. Szerafinné Szabolcsi Ágnes cikke szerint a Nyíregyházi Főiskola oktatói nap mint nap szembesülnek az egyszakosság hátulütőivel. A szerző az online információkeresési kurzuson tapasztaltak alapján arra a megállapításra jutott, hogy a hallgatók nehézségeit elsősorban az általános műveltségükben mutatkozó hézagok és elégtelen angol nyelvi ismereteik okozzák. Bartos Éva és Hangodi Ágnes – először éppen a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*ban publikált – tanulmánya Bényei Miklós és a Könyvtári Intézet együttműködésének állomásait tárgyalja. Ennek első eredményei a *Továbbképzés felsőfokon* című sorozat számára készített kötetek voltak. Bényei később részt vett a könyvtárospálya vonzóbbá tétele érdekében megalakult bizottság munkájában, a segédkönyvtáros-képzés rendszerének előkészítésében és a helytörténetírás módszereivel foglalkozó akkreditált továbbképzési program kidolgozásában.

A könyv második blokkja könyvtár- és művelődéstörténeti tárgyú szövegeket közöl. Sipos Anna Magdolna tanulmánya a gyűjtemény egyik legeredetibb témájával szolgál: a múlt századfordulós hazai könyvtári szakma irodalmi tájékozottságát vizsgálja a *Magyar Könyvszemle*, a *Múzeumi és Könyvtári Értesítő* és a Ferenczi Zoltán-féle összegzés, *A könyvtártan alapvonalai* hivatkozásai tükrében. A gazdagon adatolt írás egyebek mellett árnyalja az elődeink szakirodalmi ismereteiről szóló eddigi tudásunkat, amikor kimutatja, hogy a német nyelvű munkák mellett hasonlóan fontosnak tekinthetők a franciák és mellettük az angol és az olasz nyelvű források sem elhanyagolható szerepet játszottak. Barátné Hajdu Ágnes cikke az „olvasókörök városa”, Hódmezővásárhely két világháború közötti társadalmi egyleteinek rövid ismertetését adja, majd a Csongrád Vármegyei Általános Tanítóegyesület történetét foglalja össze részben újonnan feltárt kútfők alapján. Czeglédi László a radványi Radvánszky-könyvtár háromévszázados, a XVII. század elejétől a XX. század első harmadáig szóló történetét választotta témájául. Manapság a fénykorában több ezer kötetes bibliotékának csupán a töredéke kutatható a beszercebányai állami levéltárban. Goda Éva rövid esszéje a Széchenyi István tevékenysége nyomán szárba szökkenő reformkori egyesületi életet mutatja be. Agárdi Péter

dolgozata József Attila és az 1937–1938 folyamán működött Márciusi Front viszonyát taglalja három forrás, kitüntetetten a költő *Van-e szociológiai indokoltsága az új népies iránynak?* című cikke alapján. A *Hazám* szonettciklusáról pedig kimutatja, hogy ez tekinthető a József Attila és a Márciusi Front közötti közös nevezőnek. Dani Erzsébet a kulturális emlékezet identitásmegetartó erejéről értekezik a kovásznai születésű Ignác Rózsa *Anyanyelve magyar* című, a két világháború közötti Kolozsvárott játszó regényét elemezve. A művelődéstörténeti blokkot Szabó Józsefnek egy, a könyvtörténetet a matematikával elegyítő kis szövege zárja.

A harmadik fejezetbe a könyvtárügy aktuális kérdéseit boncolgató írások kerültek. Koltay Tibor a lokalitásnak a globalizációban, illetve a dilettáns, az amatőr és a hivatásos kutatóknak a hely- és honismereti tevékenységben játszott szerepét vizsgálta meg bő irodalmon alapuló cikkében. Nyiri-Müller Zsuzsanna tanulmánya Európa legrégebb szakkönyvtárát, a gazdaság-, a társadalom- és a jogtudomány irodalmát gyűjtő hamburgi Commerzbibliotheket mutatja be. A szerző szerint a közel háromszáz esztendőes intézmény jövőjének záloga a jól képzett, segítőkész személyzet, a mintaszerűen gyarapított, az interneten hozzáférhetetlen szakállomány, valamint a csendes, elmélyült kutatómunkát és a közös információfeldolgozást egyaránt lehetővé tevő belső elrendezés. Tanyiné Kocsis Anikó az új könyvtári szolgáltatásokról és ezek népszerűsítési lehetőségeiről készített vázlatot, kövendő példaként említve a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárat, valamint a kisvárdai, a győri és a tiszaföldvári könyvtárat. Nagy László a humanisztikus vezetés technikájának alapjait összegezte. A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár nyugalmazott igazgatója szerint a jó vezető ismérvei közül a szenvedélyesség, a „populista” stílus és a fegyelmezett felelősség mellett nem hiányozhat a hivatástudat és a szakmai alázat sem. Eszenyiné Borbély Mária a debreceni megyei könyvtárban eddig három alkalommal, 2007-ben, 2008-ban és 2012-ben végrehajtott szervezeti önértékelés főbb eredményeit gyűjtötte csokorba. A felmérés során öt szervezeti adottságra vonatkozóan gyűjtöttek adatokat az EFQM-modell (European Foundation for Quality Management = Európai Minőségirányítási Alapítvány) alapján. Tóth Erzsébet Mátyás király könyvtárának történetét és utóéletét foglalta össze a kötet számára. A világhírű gyűjtemény 2005 óta az UNESCO Világemlékezet Listáján is szerepel. A Bibliotheca Corviniana kincsei közül eddig kilencvenkettőt digitalizáltak. A kötetzáró tanulmányt Tóvári Judit készítette a kulturális örökséget az információs társadalom felől érő kihívásokról. A cikk részletesen bemutat két kulturális óriásprojektet: az Európai Unió Bizottsága által támogatott *Europeanát* és a washingtoni Kongresszusi Könyvtár által működtetett *American Memory* nevű digitális gyűjteményt.

* * *

A kötet változatos tartalmának ismertetése után sajnós, nem hallgathatom el a tördelést és a korrektúrát, pontosabban az utóbbi valószínűsíthetően teljes hiányát érintő kifogásaimat.

A könyvben – finoman szólva szokatlan módon – a sorkizárt szedés ellenére egyetlen sorvégi elválasztás sincs, ami egyfelől helypazarló, másfelől kócos, sokszor kifejezetten zaklatott szedéstükröt okozó megoldás.

Ennél is zavaróbb a szövegben éktelenkedő, meghökkentő mennyiségű helyesírási hiba.

Korántsem csupán tipográfiai kérdés a kötőjel („-”), a nagykötőjel, gondolatjel vagy félkvirtmínusz („-”) és az angolból átvett, a magyar helyesírás által nem ismert em dash vagy kvirtmínusz („—”) önkényes használata. A valamettől valameddig viszonyt és a népnevek kapcsolatát jobbra kötőjellel jelöli (56.: „2003-2007”, 142.: „román-magyar viszonylat”), a mellérendelő és a jelöletlen összetételekben kötőjel helyett nagykötőjelet alkalmaz (34.: „kutatás-fejlesztés”, 46.: „Bologna-rendszerű”, 63.: „humán erőforrás-fejlesztési”), a tagmondatokat gondolatjel helyett em dashsel választja el egymástól a kötet. A tulajdonnevek és az ezekből képzett kifejezések leírása (40.: „Európai Unió”, 43.: „Malaysia-ban”, 78.: „New-York”, 84.: „Magyar Könyvszemléjéhez”, 119.: „Kossuth-ot”, 218.: „Europeanaban”, 224.: „Santa Fe-ben”) is bőven hagy kívánnivalót maga után. Egy avatott korrektor figyelmét nem kerülte volna el az „iskola könyvtáros” (41.), a „pedagógus képzés” (60.), az „asszisztens képzés” (62.), a „könyvtáros asszisztens képzés” (63–64.), a „kérész életű” (81.), a „tízedik” (167.), a „workshop-on” és a „[Nagy-Britannia] járt elől” (224.) sem.

* * *

Összegzésként elmondható tehát, hogy bár a gyűjtemény legjobb írásainak érnyei feledtetni tudják a gyengébbek gyarlóságait, és a tartalommal végső soron elégedett lehet a borítótól borítóig lapozgató olvasó, a könyv készítése során – legalább az alkalom és az ünnepelt tudós formátuma, műveinek hallatlan igényessége és akribiája miatt – mindenképp nagyobb odafigyelésre, műgondra lett volna szükség.

(A könyvtártörténetről a jövő internetéig. Tanulmányok a 70 éves Bényei Miklós köszöntésére. Szerk. Boda István. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2013. 271 p.)

Rózsa Dávid